

YASMINA REZA

DE ONVERWACHTE MAN
(*L'HOMME DU HASARD*)

Vertaling Tom Kleijn

PERSONEN

DE MAN
DE VROUW

Een treincoupé.

Een man en een vrouw.

Geen realisme. Lucht. Afstand.

Opzettelijk geen enkele regie-aanwijzing.

Net zo min zijn in de tekst - uitgezonderd tegen het einde - de onmisbare stiltes en tempi vermeld.

Ieder voor zich alleen.

© Copyright Yasmina Reza 1995

Agency: Casarotto Ramsey and Associates Ltd

Waverley House, 7-12 Noels Street, London W1F 8GQ

© Copyright Nederlandse vertaling Tom Kleijn 1999

DE MAN

Bitter.

Alles is bitter.

Bitter de trek om mijn mond.

Bitter de tijd, de objecten, de levenloze dingen die ik om me heen heb opgestapeld, die alleen maar leefden, zolang ik ze nodig had.

De dingen zijn niets.

Mijn vriend Youri leeft samen met een Japanse.

Zo plat als een strijkplank.

Hij is 68, met een prostraat die 95 gram weegt, zij is 40, plat als een strijkplank.

Alles is bitter. Bitter de nacht.

De nacht. Geen liefde, geen intimiteit, af en toe slaap ...

Jean vertelde me dat meneer die en die een heel mooi artikel over slapeloosheid heeft geschreven. De klootzak. Vannacht werd ik om 5 uur wakker, omdat ik moest schijten. Dat is zijn schuld. Hij heeft me verboden All Bran te nemen.

Resultaat, ik moet om 5 uur 's ochtends schijten. Hij heeft me helemaal van slag gebracht, die stomkop.

Wat heb ik eraan dat meneer die en die een artikel over slapeloosheid schrijft!

Youri, die kan slapen. Dat is een jongen die altijd heeft geslapen.

Als ik niet kan slapen, denk ik aan Youri die slaapt, nadat hij spaarzaam een beetje zaad in zijn Japanse gleuf heeft gestopt.

Bitter de vrouwen met wie je slaapt.

Ik kan niet meer met een vrouw in bed blijven liggen. Behalve met sommige vrouwen. Die zwarte van de Plaza bijvoorbeeld.

Dat ging min of meer, het contact met die zwarte meid.

Niet de seks, maar de intimiteit, het vleselijk contact.

Hoe primitiever de vrouwen, hoe meer ik me op mijn gemak voel in bed. Hoe onbeschaafder ze zijn. Hoe minder ze me interesseren in mijn dagelijkse leven, des te beter voel ik me in bed.

Dan blijft er alleen een dierlijk contact over.

Eigenlijk vraag ik me af, of ik niet met een dier naar bed moet gaan?

Bitter de seks.

Altijd bitter geweest.

Verboden een biografie te schrijven.

Totaal verboden – totaal – een biografie te schrijven na mijn dood. Dat moet ik absoluut tegen die advocaat zeggen.

De biografie van een schrijver, totaal belachelijk.

Wie weet ook maar iets van iemands leven?

Wie kan ook maar iets substantieels over iemands leven zeggen?

Wie kan ook maar iets substantieels over het leven in het algemeen zeggen?

Schrijven wat ik wilde schrijven. Nee, nooit.

Ik heb geschreven wat ik kon schrijven en niet wat ik wilde schrijven.

Je doet altijd alleen maar wat je kunt.

Is je werk, jouw bijdrage aan de wereld – tussen haakjes, alle grote natuurwetten zijn vereenvoudigingen van de wereld – is je werk soms iets anders dan een warboel van benaderingen, van grenzen die je steeds weer verschuift?

Is het resultaat niet altijd een mislukking?

Alleen het anonieme werk hoeft geen mislukking te zijn.

Al die stomkoppen die het over hun bedoelingen hebben.

Al die stomkoppen, die massaal betekenis hebben geproduceerd, maar niemand

die ons zegt, het is me ontglipt, ik heb geen controle meer over het onderwerp, ik herinner me niet meer wat ik van plan was en wat er van over is, is zwalkend de haven binnengelopen.

Al die armzalige lieden, die hun eigen bijdrage aan de wereld met gefronste wenkbrauwen beschouwen, de grote betekenisleveranciers, die in literatuurprogramma's het hoogste woord voeren.

En jij, heb jij dat soms niet gedaan?

Nee.

Wat nee?

Nee. Ik ben niet in literatuurprogramma's verschenen.

Heb me altijd verre gehouden van literatuurprogramma's.

Uit snobisme. Maar je hebt je wel elders vertoond, vrind.

Voordrachten, die heb je gehouden. Interviews, joost mag weten hoeveel.

Ontelbare uitnodigingen waarop jij als eregast stond vermeld.

En wat betreft die gefronste wenkbrauwen, maak je maar geen zorgen. Die heb jij namelijk ook.

Die wenkbrauwen, je fronsst ze nu op dit moment.

Maurice Negear is dol op zijn dochter.

Ze is nummer 47 van de 83 geworden bij de paardenrennen in Yvelines.

Ze is groot, die meid. Ik dacht altijd dat jockeys dwergen waren.

Bij de paardenrennen van Yvelines ...

Wat te doen? En hoe?

Wat te doen –

Hem opzoeken?

Onaangekondigd, zoals Jean voorstelt?

Een kop koffie in de stad gaan drinken, gewoon zomaar? Over koetjes en kalfjes praten?

Als zij zegt dat hij 51 is, is hij waarschijnlijk twee keer zo oud.

Aan de andere kant, hem blijven negeren is verkeerd, ik weet het.

Maar toch, een vader heeft absoluut het recht niet te kunnen verdragen dat zijn dochter met een oude bok trouwt, verdomme!

Jean zegt dat hij erg aardig is en zelfs interessant, maar dat hij monotoon praat.

Praat monotoon, en dat bij ons waar al sinds generaties wordt gebruld.

Een man die monotoon praat kun je toch niet als schoonzoon hebben. Vroeg of laat drijft een man die monotoon praat, je tot het uiterste.

Ach, mijn kleine Nathalie, waarom ben je niet net zo dol op paarden als de dochter van Maurice. Dan had je een aardige sportjongen voor me meegenomen.

Een aardige jongen met rode wangen van de buitenlucht die ik alles had kunnen bijbrengen.

Wat bijbrengen?

Alles bijbrengen. Alles wat er een goede schoonzoon van maakt.

Wie kan nou een jongen van 51 jaar, dus 70, wat bijbrengen?

En die ook nog monotoon praat.

Jean had me niet moeten vertellen dat hij monotoon praat.

Daarmee heeft hij hem voorgoed neergesabeld.

Een kop koffie in de stad, gewoon zomaar?

En hoe gaat dat dan gewoon zomaar? Ten eerste drink ik nooit een kop koffie in de stad. Een waardeloos idee.

Wat te doen? En hij weet het alweer niet.

"De Kapitein van het Verloren Schip".

DE VROUW

Altijd een foto om naar te kijken.

Een foto die je gezelschap houdt tijdens de reis.

... In een Praagse tram, in ... 1964 zit een man aan het raam. Die naar buiten kijkt.

Hij is kalend, zijn ogen zijn triest, hij is 60 jaar –

Peinzend houdt hij zijn hand voor zijn mond, waardoor de helft van zijn gezicht verborgen blijft.

Hij kijkt naar buiten.

Buiten staat een man op de stoep met zijn handen in zijn zakken naar de passerende tram te kijken.

Door de positie waarin ze zich bevinden, zou je kunnen denken dat de twee mannen elkaar aankijken. In werkelijk zijn de twee mannen zich niet van elkaar bewust.

Geen van twee bekommert zich om deze ontmoeting.

Ze zien elkaar niet eens.

Waar kijken die twee naar? Naar het vertrouwde verstrijken van de tijd.

Ze zien alleen maar dat de tijd in zijn vertrouwde voortgang verstrijkt.

Als de mens alleen maar de mens van het toeval is, dan is er geen reden om bij dit beeld stil te blijven staan.

Dan is er geen reden om ergens bij stil te blijven staan.

Mijn vriend Serge is dood.

De wereld die ik zie, is een wereld waarin mijn vriend Serge niet meer bestaat.

In zijn kamer in het ziekenhuis, in een la, lag een foto van zijn moeder.

Een pasfoto.

Hij had zijn moeder meegenomen in de hoop dat ze hem zou beschermen.

En dat met 76 jaar. Een man die zijn leven lang de baas was over anderen, die zelf grootvader was, een man van wie je zou kunnen zeggen dat hij meer man is geweest dan anderen, die had zijn moeder met zich meegenomen, in een la van zijn nachtkastje.

Ik zou het moeten doen.

Maar ik durf niet.

Ach, wat doet het er ook toe?

Maar toch.

Stel dat ik hem voordat we aankomen, durf aan te spreken, dan kan ik nu niet

zonder iets te zeggen en zonder op deze onverwachte samenloop van

omstandigheden te wijzen gewoon "De Onverwachte Man" gaan zitten lezen.

Als ik "De Onverwachte Man" uit mijn tas haal, moet ik me naar hem toe buigen en zeggen, neemt u mij niet kwalijk, Meneer Parsky, maar toevallig ben ik net "De Onverwachte Man" aan het lezen, natuurlijk zal ik niet zo tactloos zijn het voor uw neus te gaan zitten lezen –

Hij zal me hoffelijk met een glimlachje toeknikken.

En iedere vorm van gesprek zal dan uitgesloten zijn, want iets stommers kun je niet zeggen.

DE MAN

Op de brug rennen de zeelui allemaal door elkaar heen, sommigen schreeuwen: de Kapitein weet het, anderen: de Kapitein weet het niet, ik ga terug naar mijn hut, de kleine Chinees is daar, pak je ratel, zeg ik hem, vooruit kleine Chinees, draai je ratel, laat mijn oren tuiten ...

Ik schrijf nooit meer.

"De Kapitein" zal het laatste zijn.

Youri is op dit moment in Buenos Aires.

Om met zijn Japanse een cruise naar Antarctica te maken. Ja.

Dat soort van reizen maken mensen die al 36 keer rond de wereld zijn geweest, die hun levensavond hebben bereikt, en wat blijft er dan over? Pinguïns.

Neuroten zijn het puikje van de mensheid.

Praat monotoon.

Nee. Nee.

Mevrouw Cerda, steeds humeuriger.

Jean zegt tegen me, iedereen heeft een normale secretaresse en jij hebt Mevrouw Cerda.

Ik heb Mevrouw Cerda, omdat Mevrouw Cerda al twintig jaar mijn secretaresse is, vrind! En dat ze daardoor absoluut onvervangbaar is. Jij hebt Mevrouw Cerda die 30 dagen per maand ongesteld is en niet eens een computer kan aanzetten.

Heel goed! Heel goed van haar! Een stommitieit om die computer aan te schaffen.

Het ging prima. Waar hadden we een computer voor nodig?

Je kunt niet beminnelijk zijn met zo'n hoofd en zo'n lijf. Ze heeft complexen, dat arme mens.

Ze heeft complexen, nou en, ze is niet de eerste vrouw die lelijk is.

Bitter de trek om mijn mond.

Bitter geworden omdat ik bitter ben?

Of ben ik zelf bitter geworden door steeds te kijken naar deze vleesgeworden bitterheid?

Bitter het gevoel van ouderdom.

Ja. Bitter, dat ik verschrompel.

Wat ik geschreven heb is niet bitter. Nee. Nee, ik heb niet met bitterheid geschreven.

Ik zal ongetwijfeld niet meer schrijven.

"De Kapitein van het Verloren Schip" zal het laatste zijn.

"De Kapitein van het Verloren Schip", een wit, kaarsrecht boek, de man die ik nog altijd zou willen zijn.

DE VROUW

Mijn vriend Serge hield niet van uw boeken.

Dat was het enige waar we ruzie over maakten.

Hij hield niet van uw korte zinnen, van uw herhalingen.

Hij had bezwaar tegen uw kijk op de wereld.

Negatief, zei hij.

Nee, helemaal niet negatief.

Ik heb nooit gevonden dat u negatief was, Meneer Parsky, integendeel.

Maar goed, wat een toeval, wat een toeval dat u tegenover me zit, in deze coupé ...

Serge, die niet van uw boeken houdt en niet van de man die zich achter uw boeken verschuilt, zegt dat u het grote geluk heeft mogen smaken mij van u te doen houden.

Hij zegt dat hij, steeds als hij u leest, verwoed op jacht is naar het onzichtbare dat mij van u doet houden.

Op dezelfde manier heb ik, maar dat zal ik u nooit zeggen, steeds weer dat muziekstuk van Orlando Gibbons beluisterd, waar u het voortdurend over heeft.

Wat mij in u op de eerste plaats heeft aangetrokken, is uw – ik wilde zeggen uw liefde, maar nee, dat is niet het juiste woord, helemaal niet het juiste woord – uw

verwantschap met de muziek, uw 'schatplichtigheid' aan de muziek, alsof de sleutel of het ontbreken van een sleutel tot de dingen zich daarin bevond. Alsof muziek datgene op de wereld is, wat de wereld het meest ontbeert. En dat u daarnaar op zoek was, in plaats van zich meteen al met de eeuwigheid in te laten.

Mijn verlangens zijn altijd groter geweest dan de dingen die gebeurden. Niets heeft zich ooit met mijn verlangens kunnen meten. Nee. En ziet u, ik weet niet waarom wij in staat zijn zoveel te verlangen om uiteindelijk zo weinig te voelen.

Waarom is het verlangen zo groot vergeleken met wat er gebeurt? U heeft daarover gesproken, Meneer Parsky, in "Een Voorbijganger zoals Ieder Ander", u maakte zich zorgen over God en u was bang dat God zelf, net zoals de bekende dingen, minder groot was dan uw verlangen – Maar laten we op aarde terugkeren, geachte en zelfingenomen Meneer Parsky, bent u misschien minder groot dan mijn verlangen? U, met uw goed gepoetste schoenen, uw aristocratische vingernagels, uw jaren vijftig elegantie.

Van de andere kant, zal ik "De Onverwachte Man" tevoorschijn halen en niets zeggen?

Lezen zonder mijn ogen op te slaan, van tijd tot tijd uit het raam kijken alsof er een gedachte door mijn hoofd gaat ...

Ik heb mijn leven met u doorgebracht, Meneer Parsky.

Of beter gezegd, een paar recente jaren van mijn leven met u.

Maar hoe dan ook, het is mijn leven dat ik met u heb doorgebracht, want om zo dicht bij u te komen als ik denk gedaan te hebben, moest ik zo oud worden als ik ben en de dingen hebben meegemaakt zoals ik ze heb meegemaakt en begrepen. Om u te kunnen volgen op duidelijk buitensporige wegen, heb ik mijn leven lang goed moeten oefenen.

Dat denk ik tenminste.

Je maakt jezelf, je smeedt het ruwe materiaal dat je vervolgens aan het toeval overlaat.

Lange tijd heb ik mij aangetrokken gevoeld tot hen die niet van de wereld hielden en er voortdurend onder leden.

Ik had het idee dat wanhopige mensen de enige diepzinnige schepsels waren, de enige werkelijk aantrekkelijke mensen.

Eigenlijk, als ik eerlijk ben, vond ik hen superieur. Lange tijd vond ik mezelf volstrekt oninteressant, om niet te zeggen volstrekt minderwaardig, gewoon omdat ik van het leven hield.

U zegt dat u van niets houdt, u beklagt zich over alles, maar in de woede, in de energie, waarmee u ertegen tekeer gaat, zie ik het leven zelf.

En zonder u te willen beledigen, zie ik er ook vreugde in.

Ik praat in het geheim met u. In het geheim zeg ik u alles wat ik u niet zal zeggen.

Hoe moet ik u, in de avondstond van uw leven, ik in de mijne, met woorden benaderen die passen bij onze leeftijd?

Lezen zonder een woord te zeggen.

Zult u het opmerken?

Heeft u al een keer mijn kant op gekeken?

Heeft u, sinds het begin van onze reis, een enkele keer uw ogen op mij gericht?

Als ik me van u afwend, lijkt het alsof u me bekijkt en als ik besluit me stilzwijgend tot u te wenden, bent u elders.

DE MAN

Haatte de manier waarop Elie met me over "De Onverwachte Man" sprak.

Haatte het zozeer dat ik hem gewoon niet meer kan zien.

Ik verval in herhalingen. Nou en?

Ik verval in herhalingen. Ja. Natuurlijk verval ik in herhalingen.

Trouwens, ik doe niet anders. Wat moet je anders doen?

Overigens heb je de uitdrukking 'in herhalingen vervallen' zelfs niet eens gebruikt, mijn kleine Elie.

Als je tegen me had gezegd 'je vervalt in herhalingen', had ik iets van plezierige vertrouwelijkheid gevoeld, in dat 'je vervalt in herhalingen', had ik genegenheid ervaren, de liefdevolle grofheid van een vriend. Je hebt tegen me gezegd, gegeneerd, als een vrouw die zich in allerlei bochten wringt, dat lijkt, dat lijkt op wat je eerder hebt geschreven. Op wat ik eerder heb geschreven en wat je prachtig vond, Elie Breitling!

Alleen nu loop je een ander idool achterna.

Wat jij prachtig vond, vond je prachtig, omdat het nieuw was, 'nog niet van commentaar voorzien', het begin van een nieuwe stroming.

Niet origineel, maar nieuw.

Ik zeg nadrukkelijk nieuw en niet origineel. Twee radicaal tegenovergestelde begrippen.

In wezen heb jij nooit het geduld opgebracht, het geheime geduld gewoon van iets of iemand te houden.

De zucht naar het nieuwe.

Wat zeg je? Nee. Maar: wat zeg je nog meer?

Wat nog meer?

Wat is je nieuwe idool, mijn kleine Elie?

Ik zou het natuurlijk weten, als ik je columns las ... ik lees jouw columns al tijden niet meer.

Heb ik ze ooit gelezen? Zelfs in de tijd toen jij, pionier van mijn ultra-nieuwheid, in jouw artikelen het slechtste van mij prees.

Bitter.

Kan het zijn dat ik een verbitterd man ben geworden?

Nee.

DE VROUW

U bent een man met wie ik graag over bepaalde dingen zou willen praten.

In feite komen ze niet zo veel voor, mensen met wie je over dingen zou willen praten.

Ik die zich altijd zo richtte op mannen, heb uiteindelijk afstand gedaan van hun vriendschap.

Mijn beste vrienden, die weinige en enige vrienden die ik heb, zijn vrouwen.

Dat is een ontwikkeling in mijn leven die ik nooit had kunnen voorzien, dat vrouwen ooit betere vrienden voor me zouden zijn dan mannen.

Buiten mijn vriend Serge die nu dood is, had ik nog een andere vriend.

Hij heette Georges.

Georges was een beetje verliefd op me.

Op zo'n charmante manier die mannen hebben, een beetje verliefd op je zijn zonder ergens op te hopen. Ik was getrouwd.

En onze vriendschap had iets ondeugends, een ... hoe moet ik zeggen, plagerige intimiteit. Ik heb veel met Georges gelachen, Meneer Parsky. U weet heel goed hoe je met elkaar kunt lachen.

Trouwens, ik lach vaak in uw gezelschap.

Op een dag kwam Georges met een vrouw aanzetten.

Hij dacht dat dat kon, een vrouw in onze relatie introduceren. Hij was zo onverstandig mij met haar te vergelijken.

Ik ben geen vrouw die men met iemand vergelijkt, Meneer Parsky.

Ook geen vrouw die men tegen wie dan ook afweegt.

Zestien jaar vriendschap en hij had dat niet begrepen.

Erger nog, hij nam me in vertrouwen.

En nog erger, hij vroeg me om raad.

Zestien jaar van een aangenaam dubbelzinnige vriendschap werden in drie zinnen verwoest.

De sufferd realiseerde het zich niet eens – ik zeg natuurlijk expres 'sufferd' – want hij was, en dat was het meest onvergeeflijke: gelukkig.

Gelukkig, Meneer Parsky.

Ik ben beleefd gebleven.

Dat is misschien de grootste fout in mijn leven, dat ik te vaak beleefd ben gebleven.

Georges is met die vrouw getrouwd – een patiënte van hem, Georges is tandarts – en kreeg een kind.

Af en toe gingen we samen lunchen.

We deden allebei alsof we nog steeds intieme vrienden waren.

In het begin hield Georges dat vol.

Onze gesprekken, ook al waren ze inhoudsloos, want de inhoud van een gesprek zit vanzelfsprekend niet in de woorden, leken aan de buitenkant nog altijd op onze gesprekken van vroeger.

En toen, toen Georges zich, God mag weten waarom, in de loop van de tijd vrijer ging voelen, begon hij over zijn kind te praten.

Een zekere Eric.

Hoe Georges op het idee had kunnen komen zijn zoon Eric te noemen, blijft voor mij een raadsel.

We hadden nooit over mijn kinderen gepraat – ik heb er twee – maar vast en zeker had hij zich herinnerd dat ik ook moeder was.

Als ouders onder elkaar kun je toch vrijelijk je hart uitstorten, niet waar?

Eric was een schat, Meneer Parsky. Een schatje.

Hij werd naar bed gebracht. En hup, hij sliep.

Je maakte hem wakker. Hij begon te kirren.

En zijn handjes, zo krachtig. En zijn armpjes, zo teder. Eric zingt van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. De vader is gelukkig, het kind voelt zich goed, heel natuurlijk allemaal.

Op een dag vertelde Georges me in alle ernst en met tranen in zijn ogen, als ik met hem in zijn buggy op straat loop, heb ik te doen met mensen, die we tegenkomen en niet naar hem glimlachen.

Het woord buggy uit de mond van Georges!

De minst getemde van alle mannen. Dacht ik.

Een man die ik als provocerend en arrogant had leren kennen, aan diggelen, verweekt door het vaderschap.